

Юлія ЦИРФА



ЧИ ОДЕРЖАТЬ ЗЕМЛЯНИ БОНУС,

або Глобальні виклики для «нерозумних дітей»

Електромобілями, роботами, що допомагають у домашньому господарстві, й бетменами нині нікого не здивуєш. 2009-й – перший рік без відеокасет: людство назавжди відмовилося від використання так званих «VHS», котрі ще донедавна були невід’ємним атрибутом чи не кожної квартири. Тепер послуговуємося цифровими відео та звуком. Доповнені найсучаснішими спецефектами, відеопродукти сьогодення вражають своєю якістю й правдоподібністю, однак... дедалі агресивніше змальовують грандіозні катастрофи чи то кінець світу. Диму без вогню не буває? Так, усе в нашому житті взаємозалежне, і, найголовніше, всі людські страхи колись матеріалізуються. Навіть ООН це передчуває: над розв’язанням глобальних проблем сучасності б’ється вже не перше десятиріччя.

Справді, процес взаємозалежності суспільства й природи дійшов такої кількісної та якісної межі, коли виник феномен взаємодії всього людського суспільства з усією природою планети. Науково-технічний прогрес сприяв формуванню всеосяжної системи знань і технологій. І водночас призвів до небувалого антропогенного впливу на природне середовище. Сформувалися складні господарські системи, вплив яких поширюється на весь світ. Як результат – взаємозв’язок і взаємозалежність господарського та політичного життя країн і народів Землі.

Клімат і голод

Конференція зі змін клімату в Копенгагені (7–18 грудня 2009 року), на яку прибуло понад 20 тисяч делегатів із понад 100 країн, мала стати, за словами Генсека ООН Пан Гі Муна, «поворотним моментом у світових зусиллях щодо запобігання зміннам клімату». «Клімат справді змінюється набагато швидше, ніж ми собі уявляємо. А людина – головна причина цих змін», – констатував глава ООН. Та навіть розуміючи це, провідні держави світу, все-таки не можуть поступитися власними амбіціями. 11 грудня в Копенгагені було опубліковано два

офіційні проекти Угоди щодо змін клімату. **По-перше**, це пропозиція країн-учасниць Кіотського протоколу про те, щоб до 2020 року промислово розвинені держави скоротили парникові викиди на 30–40% порівняно з 1990 роком, а до 2050-го – наполовину.

Як відомо, США не ратифікували Кіотського протоколу й не є учасником документа, хоча саме вони акумулюють чи не найбільшу кількість викидів промислових газів у атмосферу. **По-друге**, невеликі держави й ті, що розвиваються, пропонували обмежити середнє підвищення температури навколишнього середовища 1,5 °C. Натомість енергетичні монстри налягають на показник у 2 °C. А острівна держава Тувалу з населенням близько 10 000 осіб – одна з найменших країн-учасниць Організації Об’єднаних Націй і, ймовірно, та з них, котра чи не найболісніше відчуває підвищення рівня моря, домогалася встановити не лише півтораградусне обмеження, а й укладення нової угоди – на противагу країнам, які прагнуть, щоб Кіотський протокол не був доповнений іншим вагомим документом.

До свідомості й совісті представників країн-промислових гігантів намагалася достукатися молюдь у яскраво-помаранчевих майках. На них – напис: «Скільки років буде вам у 2050-му?». Вимога пікетувальників: майбутня угода з клімату має бути справедливою. Чи допоможе торжеству справедливості заява ООН про потребу збільшення витрат на боротьбу з наслідками змін клімату в 2010–2012 роках до 10 млрд. доларів США, покаже час. Як саме?

Якщо не зупинити глобальне потепління, на **хронічний голод ще жорстокіше страждатимуть** найбільш бідні регіони. У доповіді Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО), поширеній на саміті в Копенгагені, зазначається, що зміни клімату через підвищення температури, зміну режиму розподілу опадів, збільшення частоти посух і повеней, особливо в областях, схильних до стихійних лих, загрожують сільському господарству. ФАО закликає допомогти «вразливим країнам, що розвиваються», впоратися з подвійним завданням – пом’якшенням впливу зміни клімату та забезпеченням продовольчої безпеки.

За словами Генерального директора ФАО Жака Діуфа, подолання голоду на Землі потребує щорічних інвестицій у 44 млрд. доларів США, бо на сьогодні 31 країна світу стикається з продовольчою кризою. Конкретні цілі у справі скорочення масштабів голоду на планеті й шляхи їх досягнення окреслено Декларацією Всесвітнього саміту з продовольчої безпеки, що відбувся 16-18 листопада 2009 року в Римі. «Ми погоджуємося взяти всіх необхідних

заходів на національному, регіональному та глобальному рівнях, щоб негайно покласти край зростанню кількості людей, які страждають від голоду, недоїдання й відсутності продовольчої безпеки, та істотно зменшити показник кількості тих, хто голодує», – йдеться в документі. Що п'ять секунд від голоду вмирає одна дитина – шість мільйонів на рік. І це при тому, що у світі є достатня кількість продуктів харчування, щоб нагодувати всіх людей на планеті.

– Сьогодні понад мільярд чоловік голодують. Це непринятно, – заявив Генсек ООН Пан Гі Мун. – До 2050 року чисельність населення на планеті сягне 9,1 мільярда осіб, тому виробництво продуктів харчування необхідно буде збільшити на 70 відсотків.

Хвороби на потоці

За підрахунками ООН, з метою впровадження глобальних заходів у боротьбі зі СНІДом у 2010 році для країн із низьким і середнім рівнем доходів потрібно виділити 25,1 млрд. доларів США, до того ж приблизно 11,6 млрд. – спрямувати на профілактику ВІЛ і 7 млрд. – на лікування хвороби. Основною ж проблемою на шляху ефективної протидії СНІДу є забезпечення доступу до лікування. Про це йшлося і на щорічній Конференції з вакцини проти СНІДу в Парижі (жовтень 2009 року), і під час проведення Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом 1 грудня 2009 року. Однак вакцина проти СНІДу – далека перспектива. За словами виконавчого директора Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС) Мішеля Сідібе, останні результати, отримані в Таїланді, дають надію багатьом

ученим, які працюють над створенням безпечної та високоєфективної вакцини проти ВІЛ.

– Але до появи «готової до застосування» вакцини можуть минути роки й навіть десятиліття, та коли вона нарешті з'явиться, це необхідно фінансувати як суспільне благо, доступне для всіх, – сказав пан Сідібе. – Поки ж ми повинні подвоїти наші комбіновані зусилля з профілактики ВІЛ, щоб зупинити безперервний потік нових ВІЛ-інфекцій. Доступ усіх до профілактики, лікування, догляду та підтримки у зв'язку з ВІЛ є вкрай важливою складовою прав людини.

На людей полюють й інші жадливі інфекції. Уже не перше десятиліття ВООЗ бореться з поширенням епідемії туберкульозу й малярії, а нині – ще й вірусу «свинячого грипу» АН1Н1. За даними Міністерства

охорони здоров'я України, з початку епідемії в нашій державі зареєстровано 501 летальний випадок. Світова ж статистика називає цифру, що коливається в межах від 7,8 до 29 тисяч померлих від вірусу грипу у 2009 році. Нібито кількість смертей не така вже й велика (враховуючи, наприклад, що від туберкульозу тільки в I півріччі 2009 року в Україні померло 4629 осіб), однак злі язика – і не лише українські – почали подейкувати про застосування невідомої біологічної зброї абощо. Хтозна, чи є в цьому бодай частка правди?

Готуймося до війни, щоб зберегти мир?

Про цей виклик ішлося на сесії Комісії ООН з роззброєння (квітень – травень 2009 року, Нью-Йорк). Працювали над виробленням проекту декларації про проголошення 2010-х років четвертим десятиріччям роззброєння. Наступний крок – вересневе засідання Ради Безпеки ООН. Її Резолюція 1887 (2009) – документ, який формально підтвердив проведення 30 квітня 2010 року в Нью-Йорку другої Конференції держав, що підписали договори про створення зон, вільних від ядерної зброї, та Глобального саміту з ядерної безпеки-2010.

Каменем спотикання в питанні **ядерного роззброєння**, хоч як крути, залишається все-таки укладення російсько-американської угоди щодо скорочення стратегічних ядерних потенціалів, котра має замінити Договір про обмеження стратегічних наступальних озброєнь (СНО), термін дії якого закінчився 5 грудня 2009 року. Хоч як намагалися сторони дійти згоди ще торік, нічого не

вийшло. Покладаються на 2010-й. Про це домовилися під час двосторонньої зустрічі Президент РФ Дмитро Медведєв і Президент США Барак Обама в Сінгапурі, де відбувся саміт Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва.

До речі, рано говорити й про новий договір РФ із Євросоюзом у галузі **енергетики**. Постпред РФ при ЄС Володимир Чижов, наприклад, вважає, що треба спочатку відобразити принципи співробітництва в енергетиці в новій базовій угоді. Проте Комісар Євросоюзу з енергетики Андріс Пієбалгс повідомив, що газові сховища Європи заповнені на 100 відсотків.

– Ми збільшили можливості перемикання для країн, які не можуть довго зберігати газ. У нас є план роботи в екстреній ситуації, – заявив він.

Також стало відомо, що Україна та ЄС мають намір запобігти кризі в українській енергетиці, підготувавши спільний документ про раннє по-

передження кризових ситуацій у галузі. Про це журналістам повідомив міністр закордонних справ України Петро Порошенко після зустрічі у форматі «Друзі України + Україна» на рівні міністрів закордонних справ країн ЄС 17 листопада.

– Ми узгодили концепцію і тепер на експертному рівні почнемо розробку документа, – сказав він. Міністр відзначив, що остаточно не визначено, чи буде цей документ реалізовуватися у двосторонньому форматі (між Україною та ЄС), чи буде тристороннім. Як відомо, 16 листопада ЄС і Росія підписали меморандум про механізм раннього

17



попередження в енергетиці, яким передбачається обмін інформацією про постачання енергетичних ресурсів, а також попередження про перерви в ньому. А щодо транзиту російського газу територією України до Євросоюзу, то наша держава сподівається, що він принесе до казни від 3 до 5 мільярдів доларів на рік, заявив Президент України

Віктор Ющенко 4 грудня під час проведення 13-го саміту Україна-ЄС.

Монопольне становище України як транзитера газу виправдовує такі свміливі очікування. Однак в умовах **світової фінансово-економічної кризи** на 2010 рік прогнозують таке само зниження попиту на раніше популярну продукцію, як і торік. Пояснюється це тим, що люди розбірливіше ставляться до витрат, купуючи найнеобхідніше. І як наслідок – триватиме скорочення, тимчасове припинення або навіть банкрутство багатьох виробництв. Існує й такий прогноз: економічна криза «з'їсть» безліч дрібних і середніх компаній. Адже практично ніхто не очікував від банків, що вони вимагатимуть повернення кредитів з активних засобів, що вико-

ристовує бізнес, при тому, що нових кредитів не видають. Проте є й позитив: зросте конкуренція, яка, зрештою, змусить звернути увагу виробників на якість своєї продукції. Однак так і не буде розв'язано проблему масового безробіття всередині держав, а загалом – проблему рецесії їхніх економік. Такими прогнозами лякає спеціальна доповідь «Світове економічне становище та перспективи станом на середину 2009 року» Економічної та соціальної ради ООН на черговій сесії (6–31 липня 2009 року, Женева). Однак варто, мабуть, зважати, що процеси в економіці виявляють здатність, хоча й зрідка, вселяти оптимізм. А раптом стане диво і Тигр перестрибне прірву?

18

До Марса дешевше?

Утім, не може додавати оптимізму, скажімо, факт, що обмежене фінансування проектів **дослідження космосу** призупинило роботи в цьому напрямі й змусило світову спільноту створити 1 червня 2009 року спеціальну комісію для вивчення стану справ у сфері пілотованих космічних польотів, що проводяться НАСА.

Очолювана колишнім директором компанії «Lockheed Martin» Норманом Огустіном комісія мала розглянути плани з припинення польотів шатлів, завершення робіт з Міжнародною космічною станцією, повернення на Місяць, а також можливі альтернативні напрями розвитку пілотованої космонавтики. 8 вересня 2009 року вона представила попередні результати своєї роботи: пропонується замінити націленість планів НАСА на будівництво бази на Місяці на гнучкіше планування різних можливих варіантів – від польотів до Місяця до польотів на супутники Марса й безпосередній політ на Марс. Комісія також вважає, що без додаткових 3 млрд. доларів на рік НАСА не зможе за-

безпечити розробку і створення необхідної техніки для космічних польотів далі навколоземної орбіти (як відомо, після приходу до влади Барак Обама скоротив бюджет НАСА, призначений для перспективних розробок, унаслідок чого фактично припинено роботи зі створення важкої ракети-носія «Арес V»).

В Україні космічна тематика поглиблено розглядалася на П'ятому засіданні Комітету з питань економічного співробітництва Україно-Російської міждержавної комісії, що відбулося в Ялті 20 листопада 2009 року.

– Якісно новий етап співпраці між українською та російською космічними галузями доповнюється істотними елементами. Найперше – розвитком телекомунікаційних і навігаційних послуг та охоплення ними якомога ширших верств споживачів. Наприклад, доставкою в найвіддаленіші куточки обох країн широко-смугового Інтернету, забезпеченням якісного мобільного зв'язку, переходом до зв'язку типу 4G, максимальним розвитком цифрових послуг телебачення тощо, – сказав генеральний директор НКАУ Олександр Зінченко.

Відповідно, 11 червня 2009 року між урядами обох держав підписано Угоду щодо заходів з охорони технологій у зв'язку зі співробітництвом у сфері дослідження й використання космічного простору в мирних цілях і створенні та експлуатації ракетно-космічної і ракетної техніки. Розробка супутників для науково-комерційних цілей і систем дистанційного зондування Землі також наразі проводиться в межах

співробітництва України й Індонезії: рамкову угоду між урядами підписано ще 6 листопада 2008 року.

Україна досить впевнено крокує шляхом космічних досліджень. Реалізується проект «Twinning» «Прискорення українсько-європейського співробітництва в космічній сфері». Зокрема, НКАУ провело п'ятий міжнародний семінар з питань стандартизації ракетно-космічної техніки й наближення відповідних українських норм, положень та стандартів до європейських.

Усі застереження чи перешкоди стосовно співробітництва у сфері космосу знято під час візиту 1–3 грудня 2009 року до України Президента Бразилії Луїса Ігнасіо Лули да Сілви. Обидві країни плідно співпрацюють над проектом, у рамках якого 2010 року відбудеться запуск української ракети «Циклон-4» з бразильського космодрому «Алкантара».

Україна і Бразилія здійснили 227 спільних запусків, і жоден із них не був аварійний. Більше того, Бразилія готова надати Україні кредит для фінансування української частини двостороннього космічного проекту «Циклон-4», який виконано вже на 75 відсотків.

Тобто, по суті, не так усе й погано. Життя тече й уже вибрало всі глобальні проблеми. Вони стали його частиною, від якої вже нікуди не дітися. Їх просто треба розв'язувати, але й це не так легко. Тож нехай людство бодай намагається це зробити. А раптом вийде? І планета Земля подарує землянам бонус: додасть розуму, зробить здоровими, ситими, миролюбними.